

1945 utáni építészetünk értékeinek érthetetlen eltüntetésére és az újabb példa, a Budapest, I. Szentháromság tér 4-5 alatti védelemre érdemes épület bontása

A Budai Várnegyed a korábbi kortárs építészeti beavatkozásokat, folyamatos át- és továbbépítéseket is tartalmazó állapotában lett a világörökség része 1987-ben. A polgárváros épített örökségének különös értéke, hogy a középkori együtteshez a történelem pusztításait követő újjászületési korszakok mindegyike megjeleníthette, és színvonalasan meg is jelenítette korának építészeti világát.

Ennek a szerves fejlődésnek vetett véget a 19-20. század fordulója, amikor több, kirívóan túlzott léptékű köz- és lakóépület létesült a kontextust nem figyelembe véve (köztük az Országos Levéltár és több minisztérium). Már nem sokkal ezután belátták, hogy ez hiba volt: az Andrássy út léptéke nem való a Várnegyedbe. Ennek megfelelően az 1926-os szabályozás megakadályozta a hasonló méretű új épületek emelését. Ez a hozzáállás folytatódott 1945 után is a legutóbbi évekig.

A 20. század 60–70-es éveinek építészeti nemzetközi mércével mérve is igen magas színvonalon építettek be több, a háborús pusztítás következtében részben vagy egészen megüresedett ingatlant úgy, hogy a legnagyobb alázattal tudták a történelmi helyszín beépítési rendjéhez illeszteni saját koruk építészeti világát. A megbízott tervezők a korszak legjobbjai voltak, akik a tervezői feladataik mellett építészgenerációk magasszintű egyetemi oktatásában is részt vettek évtizedeken keresztül.

Az új épületek közül kiemelkedik a maga korában egyértelműen rendkívüli építészeti minőségűnek elismert vári áramelosztó épülete. A Virág Csaba által tervezett házat a széleskörű szakmai fellépés ellenére érthetetlen módon elbontották. Az épület elrendezésével, a vári környezethez illeszkedő tömegével a középkori utcarendben úgy kötötte össze az idegen léptékű épületeket, hogy ez a modern épület tudta helyreállítani a történelmi beépítés léptékét és rendjét.

Legutóbb a Szentháromság tér 4-5. szám alatt álló, épület vált a félreértelmezett „ingatlanfejlesztés” áldozatává. A Szentháromság tér a Mátyás templom purista helyreállításával, a pénzügyminisztériumnak a környezet léptékét felvállaló 45 utáni, Rados Jenő-féle átalakításával, a volt városháza ICOMOS-díjas helyreállításával, a Jánossy György és Laczkovics László által tervezett szállóépület eredeti telekosztást is visszaidéző egyedi architektúrájával mintaszerű középkori főteret hozott létre. Kortárs formavilágával és a hely megértett történelmi hierarchikus rendjéhez alkalmazkodott.

A bontás figyelmen kívül hagyta szakmai és civil szervezetek - köztük a MÉSZ, az ICOMOS MNB, a SZIMA - tiltakozását, és az amúgy illetékes önkormányzatok véleményét. A két elbontott épület egyedi megjelenésével egykor kivívta a nemzetközi építészet fórumainak legmagasabb szakmai elismerését a magyar városépítészet, építészet, műemlékvédelem ma már ritkán megnyilvánuló példamutató együttműködésének is köszönhetően.

A Budai Várban különösen fontos a 45 utáni építészetre is kiterjesztett műemlékvédelem. Az e korból származó épületek elvesztésével csaknem teljesen eltűnhet egy olyan jellegzetes építészeti korszak a történelmi városi tájból, amely a világörökségi területen meghatározó, az UNESCO által is elismert, korára jellemző, a hely szellemét tiszteletben tartó, különösen egyedi építészeti-alkotói attitűdöt jelenít meg. Az ICOMOS nemzetközi tapasztalata azt mutatja, hogy az 1945 utáni épületek védelme világszerte napirenden van. Nem divatból, hanem elismert értékek és itthon is gyakorlattá vált veszélyeztetettségük miatt. (Lásd továbbá: Volga Szálló, Vízművek Székháza, Kereskedelmi Kamara)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság az 1945 utáni építészetünk értékeinek védelme érdekében 2021. október 2-án fogadta el és tette közzé a Salgótarjáni Felhívást.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága Citrom-díjjal tünteti ki a 45 utáni építészetünk értékeinek érthetetlen pusztítását különös tekintettel a védelemre és szakszerű megújításra is érdemes egyik legjobb épület, a Budapest, Szentháromság tér 4-5 számú épület bontásáért, amelyet a szakmai szervezetek együttes tiltakozása ellenére romboltak le.